

UDDANNELSE OG OPPOSITION

Marginalisering og manglende medborgerskab i den farvede township Manenberg

KAREN WALTORP

Jeg står med den midaldrende skolelærer, mr. Adams, i den skarpe eftermiddags-sol i skolegården på Manenberg High. Eleverne flirter, sms'er flittigt og råber frække bemærkninger til hinanden på et miks af engelsk og afrikaans blandet med arabiske gloser. Vi befinder os i den farvede township Manenberg uden for Cape Town i Sydafrika. Mr. Adams retter på sin fez, ser i retning af det pigtrådshegn, der afskærmer skolen fra resten af Manenberg, og siger med sin umiskendelige „Cape Coloured“-accent:¹

De unge her på skolen afspejler lokalsamfundet: 70 procent af dem er involveret i bandeaktiviteter. Vi lærere kan kun øve begrænset indflydelse. Som lærer har jeg nogle værdier, og de unge har deres værdier – og til tider støder vores værdier sammen, for i det øjeblik de forlader skolen, går de ud i deres eget samfund og glemmer alt om vores værdier. For de fleste af dem er det et spørgsmål om overlevelse – økonomisk, politisk og socialt, og de opfatter ikke uddannelse som den bedste løsning i forhold til at overleve ...

I Manenberg taler unge som ældre om uddannelse som et ideal, man bør stræbe efter. I praksis forlader 70 procent af de unge dog high school, før de har fået deres eksamensbevis (Sørensen 2007), og det er et forsvindende lille antal, som studerer videre på college eller universitetet. Mr. Adams anslår, at kun to procent af eleverne fra Manenberg High studerer videre.

Uddannelse anerkendes bredt som havende værdi „naturligt“ og omdannes herved til symbolsk kapital. Det vil sige, at uddannelse tilskrives værdi, og de, der er uddannede, tilskrives status, uden at der stilles spørgsmålstejn herved (Bourdieu 1984; Bourdieu et al. 1994). Blandt subkulturer, som er i opposition til det etablerede samfund, omdannes uddannelse dog ikke nødvendigvis til symbolsk kapital (Willis 1993 [1977], 2004). En række studier af marginaliserede urbane miljøer har pointeret tilstedeværelsen af „oppositionsideal“ som, i samspil

med et større kompleks af faktorer, har negativ indvirkning på, hvordan unge i disse miljøer klarer sig med hensyn til uddannelse (Bourgois 1995, 2002; Connell 1989; Gilliam 2009; Hannerz 1969; Lepoutre 1997; Morrell 1998; Nolan & Anyon 2004; Venkatesh 2006, 2008; Wacquant 2008; Sørensen 2007).

Flere forskere har kaldt de urbane unges oppositionelle værdisæt for „street culture“, blandt andet Phillipe Bourgois i sit studie af unge puertoricaneere i East Harlem (1995, 2002) og David Lepoutre i sit studie af unge med immigrantbaggrund i Paris' nordlige forstæder (1997). Følelsen af at være ekskluderet fra det omgivende samfund får unge til at vende sig mod det i opposition og dermed også mod samfundets institutioner, herunder skolen. De udvikler en form for „counter-school culture“, som Paul Willis har kaldt det i sit studie af „the lads“, britiske arbejderklassedrenge, og deres forhold til uddannelse i 70'erne. I Willis' analyse er drengene aktører, som bruger deres modstand mod uddannelse til at manifestere en modstand mod det etablerede samfund og en præference for deres egne værdier, hvorved de producerer og reproducerer deres plads i samfundet (Willis, 1993 [1977], 2004).

Bradley Levinson (1996) analyserer, hvordan unge i en mexicansk *secundaria* må forhandle og balancere mellem modstridende diskurser i deres lokale „intimate culture“ og i skolen. I et lokalmiljø, hvor de færreste fra forældregenerationen er uddannet, og ligeledes få fra den unge generation bliver uddannet, kan en skolet identitet risikere at sætte individet uden for det lokale fællesskab. At forfølge uddannelse bliver lig med indirekte at fravælge sin „intimate culture“ (op.cit.212).

Gennem en sammenstilling af „street culture“, „counter-school culture“ og „intimate culture“ analyserer jeg i denne artikel den specifikke lokale form, som opposition mod uddannelse tager i Manenberg, hvor alternative værdisystemer forhandles og bliver gældende for social praksis i et miljø, hvor det dominerende majoritetssamfunds logikker ikke står til troende. Gennem et fokus på den manglende følelse af medborgerskab blandt Manenbergs beboere generelt argumenterer jeg for, at de unge hæmmes i at tage uddannelse gennem et subtilt samspil mellem mentale barrierer og politiske og økonomiske barrierer i det særlige sydafrikanske kompleks af race, etnicitet og social klasse.

Artiklen tager afsæt i fattige farvedes sociale og økonomiske marginalisering og medtænker historien og den institutionelle kontekst i en analyse af Manenbergs unges selvforståelse og deres muligheder for handling. Dette gøres konkret med udgangspunkt i to modpoler: det unge eksbandemedlem Desmond og den potentielle mønsterbryder Mariam.² Analyserne bygger på empirisk materiale indsamlet under tre feltarbejder i perioden 2005-2009 i sammenlagt ni måneder.

Kategoriseringens konsekvenser

For at forstå den marginalisering, som de unge i Manenberg lever i, må den historiske kontekst og den officielle kategorisering af farvede under apartheid-regimet medtænkes og sammenholdes med den nuværende politiske situation. De kategorier, som apartheidregeringen formelt inddelte landets befolkning i, ved „Population Registration Act“³ hænger stadig ved: „hvide“, „sorte“ (eller indfødte) og „farvede“ i midten. Generelt tæller man også en fjerde kategori, „indere“, som oprindeligt var en underkategori af den farvede.

De farvede var resultatet af, at de hollændere, som kom til Afrikas sydspids og bosatte sig fra 1652 og frem, fik børn med de indfødte khoisan jæger-samlerfolk, der beboede området ved deres ankomst. De hollandske bosættere importerede endvidere slaver fra Malaysia, Indonesien,⁴ Mozambique og andre centralafrikanske lande, og alle de børn, der var resultatet mellem hvid og khoisan, herremand og slave eller ikke kunne defineres utvetydigt som „hvid“ eller „sort“, fik under apartheid betegnelsen „farvet“ (Adhikari 2005:2). I en nation, hvor raceenhed var idealet, symboliserede de farvedes „racemæssige hybriditet“ noget skamfuldt, og denne stigmatisering af „de blandede“ har afgørende betydning for denne gruppes marginalisering i dag (ibid.) og har medvirket til at skabe nogle mentale barrierer, som jeg vil vende tilbage til nedenfor.

Kategoriseringen af en mere magtfuld „anden“ har afgørende konsekvenser for en gruppes sociale verden via en ændring af denne verden og oplevelsen af at leve i den (Jenkins 1997:71-2). De raceklassificeringer, som var eksterne kategoriseringer, blev i forskellig grad til gruppetilhørsforhold, da apartheidsystemet skabte ens love for og livsvilkår internt i de forskellige grupper. Alle „ikke-hvide“ var tvunget til at bære et raceidentitetskort på sig, der afgjorde, hvilke døre der var åbne, og hvilke der var lukkede for dem, hvilken uddannelse de måtte modtage, hvilken beskæftigelse de måtte have, hvor de måtte opholde sig og bo, og hvem de måtte gifte sig med.

Klassificeringerne fungerede som racemærkater for de børn, der blev født som „ikke-hvide“, og som uafrystelige tegn på underlegenhed og markører af klasse-skel. For dem, der var klassificeret som farvede, betød det, at de var ekskluderet fra de beskæftigelser, der var reserveret til hvide, fik lavere lønninger for de job, de måtte beskæftiges i, og generelt havde de rettigheder, som var underlegne i forhold til hvidenes rettigheder. De farvede blev til gengæld favoriseret i forhold til den sorte gruppe under apartheid gennem forrang til job i hele Western Cape foran sorte gennem „Coloured Labour Preference Policy“ (Norval 1996:191; Salo 2003:364). De, som var klassificeret som sorte, var på alle måder underlegne ifølge loven i forhold til både hvide og farvede – hvad angik uddannelse, beskæftigelse, løn, fagforeningsrettigheder og alt, der havde at gøre med at tjene

til dagen og vejen, skabe hjem og stifte familie. De sorte blev helt udelukket fra medborgerskab i den sydafrikanske nation og fik i stedet status som borgere i „hjemlande“, kaldet bantustans, som apartheidregeringen oprettede.

Ikke helt hvide nok

De farvede kom ikke fra ét sted, og dermed kunne man heller ikke oprette et hjemland til dem noget sted. De blev ufrivilligt tildelt en position midt imellem den hvide minoritet af undertrykkere og den sorte majoritet, som var mest undertrykt. I apartheid-Sydafrika var de farvede andenrangsborgere, om man vil, med indskrænket medborgerskab, og deres status forblev ambivalent gennem hele apartheidpartiet National Partys regeringstid 1948-1994 (Norval 1996).

Én fløj, de „Verligtes“, inden for National Party mente, at de farvede var tæt nok på hvide i sprog, kultur og religion til at opnå rettigheder, mens en anden og stærkere fløj, de „Verkramptes“, var af den modsatte opfattelse (Norval 1995: 189-91). De farvede i Cape-regionen, hvor Cape Town ligger, havde stemmeret indtil 1956, otte år efter National Party kom til magten, og apartheid blev indført (McDonald 2006:45). Det faktum bærer vidnesbyrd om den uenighed om de farvedes position, der herskede i Sydafrika.

Mange farvede fra alle klasselag dannede fælles front med sorte, indere og liberale hvide i „The Struggle“, den illegale modstand mod styret (Adhikari 2005). En gruppe farvede fra middelklassen søgte dog ihærdigt at opnå eller genvinde medborgerskab under apartheid ved at holde sig inden for de parlamentariske rammer og dermed demonstrere deres civiliserede natur over for de hvide. De kæmpede en evig kamp for at undgå association med flertallet af farvede i underklassen, hvis „amoraliske adfærd med druk, kriminalitet og promiskuøs sex“ de bebrejdede for deres egen eksklusion fra det fine, hvide selskab (op.cit.79-97). De anså utvetydigt uddannelse som vejen frem for de bredere masser af farvede. Ved gennem uddannelse at udsætte farvede i underklassen for det dominerende hvide samfunds „overlegne“ kultur, værdier og evne til at skabe økonomisk succes håbede man at kunne omdanne dem til eksemplariske medborgere, tilpasset middelklassens idé om et respektabelt borgerskab i de hvides billede (op.cit.82). Sorte, farvede og hvide havde adskilte uddannelsessystemer ud fra en ideologi om, at „ikke-hvide“ ikke burde få uddannelse, som de alligevel ikke kunne gøre brug af,⁵ men blandt den farvede elite stræbte man efter den højeste mulige uddannelse inden for lovens rammer og lobbyede utrætteligt for at opnå bedre uddannelsesmuligheder. Mange farvede i underklassen anså disse bedre stillede farvede som „perfume shitters“ og håbede dem for at prøve at spille hvide (Steinberg 2004). Social klasse var og er således et vigtigt aspekt, når man taler uddannelse.

Apartheids logik

Hvide opfattede generelt farvede som „tættere på“ kulturelt end sorte, der blev anset som vilde og uciviliserede, og farvede opfattede også sig selv som tættere på hvide (Adhikari 2005; Norval 1996). Inden kategorien „farvet“ blev cementeret af apartheidregeringen, anså mange farvede sig selv for at være „brune afrikaanere“. Mange var blodsbeslægtede med hvide, tilhørte den hollandske reformerte kirke og overtog delvist hvide afrikaaneres værdier om manden som patriark i en kernefamilie (Adhikari 2005; Norval 1996). De farvede delte sproget afrikaans med de hvide afrikaanere og var i høj grad medvirkende til udviklingen af sproget fra hollandsk via de mange forskellige nationaliteter af slaver og tjenestefolk, som talte sammen i plantagerne. De farvede blev anset som „et appendiks“ til den hvide befolkning, hvorfor det var problematisk, endsige umuligt, at etablere et „hjemland“ for dem (Norval 1995:189). At de ikke havde et hjemland, men heller ikke havde borgerrettigheder i Sydafrika vedblev at være et forklaringsproblem for apartheidregeringen og en logisk brist i deres ideologi om adskilt, selvstændig udvikling som det naturlige og ønskelige for alle „racer“ (op.cit.191).

Raceadskillelse blev praktiseret i Sydafrika, inden apartheidpartiet National Party kom til magten i 1948, men dette parti videreførte denne tradition og skærpede adskillelse inden for alle sfærer gennem lovgivning. „Group Areas Act“ (1950) forbød, at personer af forskellig race boede i samme område, „Prohibition of Mixed Marriages Act“ (1949) forbød giftermål mellem personer fra forskellig „race“gruppe, og „Immorality Amendment Act“ (1950) gjorde det ulovligt for hvide og farvede at have seksuel omgang med hinanden. Sidstnævnte var en tilføjelse til „Immorality Act“ (1927), indført under britisk koloniherrredømme, som forbød seksuel omgang mellem hvide og sorte, men ikke regulerede forhold mellem hvide og farvede. Det tætte forhold til hvide, som farvede gennem historien havde haft, blev i stigende grad anset som uønskværdigt. De farvede blev tilskrevet en specifik problematisk amoralsk natur som en „hybrid race“, og deres nærhed til det hvide samfund anset som farligt.

De hvides besættelse af deres egen forestillede overlegenhed, deres racemæssige og seksuelle angst og deres frygt for racesammenblanding og degenerering ledte under apartheid til streng regulering af seksuelle og ægteskabelige forbindelser, især blandt fattige hvide i byerne, som boede tæt sammen med farvede og dannede par på tværs af „race“skel (Norval 1996). Blandede ægteskaber udviklede sig i disse år fra at blive opfattet som uønskeligt, et resultat af svaghed og raceforræderi, til at være direkte ulovligt og strafbart. Relationer mellem racerne var et vigtigt politisk spørgsmål, fordi det var med til at bestemme, hvilke børn der kunne blive borgere med rettigheder i Sydafrika og dermed dele magten med hvide.

Marginaliseret under sort flertalsstyre

Sorte udgør 79 procent af Sydafrikas befolkning og er dermed den overvældende majoritet, mens farvede kun udgør knap 9 procent af befolkningen på landsplan. Hvide og indere udgør de resterende henholdsvis 9,6 procent og 2,4 procent (2001 National Census). Befolkningssammensætningen i Western Cape-provinsen, hvor Cape Town er situeret, er dog markant anderledes, da farvede med 53 procent er majoritet (ibid.). Da African National Party, ANC, i 1994 vandt „The Struggle“ og det første demokratiske valg i Sydafrikas historie, var det uden flertallet af de farvede stemmer i Western Cape. De stemte på apartheidpartiet, National Party, der havde undertrykt dem og nægtet dem status og rettigheder som medborgere (Norval 1996:191; Adhikari 2005:xii). Mange farvede frygtede det sorte flertal, og at de ville miste deres midterposition i racehierarkiet og blive straffet for deres relativt privilegerede position under et sort flertalsstyre. Denne frygt var ikke helt ubegrundet: Forrang til job for farvede er en saga blot, og i dag findes der „positiv særbehandling“ i form af Black Economic Empowerment (BEE), som fortrinsvis tilgodeser den sorte befolkning (Makgetla 2007:64-84; Salo 2003:354).

Sydafrika fik efter valget i 1994 tilnavnet „Regnbuinationen“ som et billede på, at alle grupper nu skulle inkluderes i medborgerskab, men hvor det internationale samfund fejrede demokratiets indførelse i Sydafrika, er det for størstedelen af farvede i underklassen ikke utvetydigt en forbedring. I Manenberg joker man da også om, at farven brun ikke findes i nationens „regnbue“. Mange af beboerne opfatter ikke den politiske situation i landet som værende i deres favør og føler sig ekskluderet fra medborgerskab i det ny Sydafrika: Det „sorte parti“, ANC, sidder på den politiske magt, og hvide sidder fortsat i vid udstrækning på den økonomiske magt (Steyn 2001:38). Efter 1994 og overgangen fra apartheidstyre til demokrati er den afrikanske og farvede gruppe generelt blevet fattigere i forhold til den hvide og indiske gruppe (Western Cape Provincial Treasury 2005:10-11), og internt inden for den farvede gruppe er forskellen mellem rig og fattig også blevet større (ibid.). Før blev de farvede nægtet status som medborgere i Sydafrika, i dag er de officielt og lovmæssigt borgere i nationen, men selve følelsen af medborgerskab synes at udeblive i Manenberg.

Manenberg

Manenberg er en farvet township uden for Cape Town med 80.000 indbyggere, som blev konstrueret af apartheidarkitekter mellem 1966 og 1970 som del af den overordnede politik om raceadskillelse. Township'en er del af et større område kaldet Cape Flats, der i dag huser mellem to og tre millioner mennesker, hvortil

sorte og farvede blev tvangsforflyttet og skarpt adskilt i townships. Cape Flats er et tørt og vindblæst område, som fremstår som den diamentrale modsætning til de frodige grønne forstæder, der blev erklæret „hvidt område“ under apartheid sammen med byens centrum og andre attraktive områder langs kysten med dens hvide sandstrande.

Med sine trøstesløse to- og treetagers faldefærdige boligblokke og ikke-vedligeholdte rækkehuse med afskallet maling virker Manenberg ikke indbydende på udefrakommende. Der er ikke noget grønt til at mildne indtrykket af en hård by, som paradoksalt nok slet ikke giver en fornemmelse af at være i Afrika. Der er ingen kvinder på gaden i traditionel klædedragt og ingen folk, der står og stepper gedefødder i heden, som i de sorte townships Gugulethu og Nyanga på den anden side af vejen. Manenberg er umiddelbart meget ueksotisk og uafrikansk, og ligner mere USA's sorte ghettoer.

Der er mennesker overalt i Manenberg, unge klædt i Levis, Billabong og den „street-stil“, som man genfinder blandt urbane unge mange steder i verden. Der er kvinder med glattet hår og muslimske mænd med kjortel og langt skæg. Ældre kvinder hænger hen over det blik, som udgør deres stakit, følger med i, hvad der sker på gaden, og får en snak med de forbipasserende. Unge og ældre mænd gambler og spiller terninger på fortovet, folk skændes og slås, hunde løber løst rundt, børn leger og spiller bold midt på vejen, og overalt er der liv og larm. De folk, der bor i Manenberg, er ikke så mørke som de sorte i Gugulethu og Nyanga, men man kan se alle nuancer mellem hvid og sort repræsenteret. Til gengæld ser man ingen hvide mennesker hér og kun meget få sorte. Man kommer ikke til Manenberg, medmindre man skal. Township'en har fået tilnavnene „Gangsterland“ og „Murderberg“ i det omgivende samfund (Leggett 2003:33-5), og voldsstatistikker fra området taler deres tydelige sprog. I Manenberg, der med sine 80.000 beboere størrelsesmæssigt ligger mellem Esbjerg og Ålborg, blev der i løbet af det år, hvor mit første feltarbejde fandt sted, begået 42 mord, forsøgt yderligere 68 mord, og et utal af overfald (Information Management South African Police Service 2006). Miljøet gør det praktisk talt umuligt for de unge at holde sig fri af at vælge side. Hvem man hører til, er oftest bestemt ud fra, hvor man hører til, hvilken boligblok man er vokset op i, og hvilken bande der sidder på det specifikke territorie. Intet rum i Manenberg er neutralt.

Loyalitet lokalt

Unge fra Manenberg oplever generelt en udtalt negativ social kategorisering fra det omgivende samfund, og deres følelse af eksklusion medvirker til, at deres interne gruppetilhørsforhold får stor betydning. Manenberg ligger langt fra byen,

og de færreste beboere har råd til at betale for transporten, hvilket medvirker til isolation og et miljø, der lukker sig om sig selv. Det begrænser de netværk og fællesskaber, de unge har adgang til, og der er ikke mange alternative måder at være mand og kvinde på end dem, der typisk praktiseres i Manenberg. Der er få voksne „rollemodeller“, som kan vise de unge, hvordan man gebærder sig i uddannelsessystemet og i de miljøer, som uddannelse kan være adgangsbillet til. At de fleste unge fra Manenberg sjældent bevæger sig uden for området og ikke har nogen forventning om at flytte væk, forstærker det normative pres i deres lokalmiljøes „intimate culture“. At de, der har faet uddannelse og derigennem har opnået social mobilitet, ofte er flyttet fra Manenberg, forstærker blot dette. Der hviler et konstant pres på demonstration af gruppesolidaritet. Den lokale moral foreskriver, at man skal være loyal over for sine venner frem for alt. I Manenberg kan det medføre at skulle deltage i bandeopgør eller at være kurér i den omfattende narkohandel i området. Alliancer og udeståender går på tværs af skolens domæne og har konsekvenser for alle elever. Det er generelt uden for skolen, at de unge lærer, hvad det vil sige at være rigtige mænd og kvinder. Hvordan man (over)lever socialt og i bogstaveligste forstand i lokalmiljøet, er umiddelbart mere presserende for de unge end at lære curriculum i skolen.

Manenbergs tre high schools er omkranset af pigtråd og aflåses hver morgen af politi, fordi flere skuddramaer og bandeopgør har fundet sted på skolerne. For de unge er uddannelse og kriminalitet uløseligt forbundet alene af den grund, at vejen til skole går gennem forskellige banders territorier, og uden allierede er man i reel fare. Som ung kvinde er man udsat uden nogen til at beskytte sig. I løbet af de fem måneder mit første feltarbejde varede, blev der rapporteret 73 voldtægter, og den lokale ngo, „Rape Crisis“, estimerer, at det reelt kun er én ud af ti voldtægter som rapporteres (Sørensen 2007:5). Pigen Tarryn på 19 blev overfaldet og voldtaget året forinden mit feltarbejde, og hun forklarer med et nøgternt udtryk i det kønne ansigt, hvordan hendes kæreste og hans venner hævnedet det, „som man gør“, på gerningsmændenes venner og ikke på dem personligt:

De fik fat i fyrenes venner, som godt kendte til, at de havde gjort det ... de sparkede den ene fyr. Den anden ham slog de i ansigtet, og jeg siger dig, de hoppede på hans hoved. De smadrede dem virkelig for at hævne det.

De unge piger, der vokser op i et specifikt område, bliver af de unge mænd i området anset som „vores kvinder“, og hvis andre unge mænd uden for området indleder et forhold til en af disse unge kvinder, kan der opstå krig mellem rivaliserende bander på baggrund af det. Omvendt eksisterer der også en forventning fra de unge kvinders side om, at deres ære vil blive forsvaret af „deres fyre“ fra området. Unge mænd anklager ofte de unge kvinder for at være årsagen til

bandekrige ved at spille de unge mænd ud mod hinanden, som Desmond, 23, siger: „Meget vold mellem banderne opstår på grund af smukke kvinder ... og hvis du vil være sammen med en smuk pige, så må du have et navn [være berygtet og have høj status i en bande].“ Mange unge kvinder erklærer sig uenige i dette og siger, at det er fyrene, som tror, at de kan få alle de piger, de vil, når de er gangstere. Sandheden findes formentlig et sted midt imellem.

Oppositionel maskulinitet

Desmond sidder i sit lille wendyhouse, „dukkehus“, et skur, som kaldes sådan på grund af størrelsen, og som findes op ad næsten alle husmure i Manenberg, fordi pladsen inde i husene bliver for trang, og de ny generationer ikke har råd til at flytte i deres eget. Desmond deler mekanisk en bunke marijuana op i små 2-kroners-pakker, som han kan sælge videre for en lille fortjeneste. Med sin yngste søn på skødet fortæller han, hvordan han blev mere hårdet til livet på gaden og til at begå sig i bandeverdenen, fordi han blev slået derhjemme. Samtidig var volden i hjemmet en del af grunden til, at han foretrak det fællesskab, banden kunne tilbyde ham. De rapporterede misbrug af børn er på mere end det dobbelte af landsgennemsnittet (Western Cape Provincial Treasury 2005:13-14), hvilket tydeliggør, at ikke alle hjem er trygge tilflugtssteder fra den evige fare for vold i det offentlige rum:

Min bedstemor og onkel slog mig. Men det, at de slog mig, gjorde mig mere hårdfør og klar til livet på gaden. Jeg kom med i Hard Livings-banden, og på et tidspunkt måtte jeg tage en pistol med i skole til at beskytte mig med ... jeg endte med at droppe ud på grund af bandevolden

Blandt mænd i Manenberg siges det, at livet kræver „sterk bene“ (sterke knogler), et afrikaans udtryk, der henviser til både fysisk og psykisk hårdførhed. Det anses for feminin opførsel ikke at være „på gaden“ og være konfrontatorisk, og det siges, at hvis man ikke har „sterk bene“, er man en „moffie“ (nedsættende betegnelse for homoseksuel), og det er bedst at holde sig inden døre og lege med pigerne. Dette kropsligt og mentalt indlejrede maskulinitetsideal påvirker, hvordan de unge mænd forstår sig selv, hvordan de fører sig og hele deres sociale praksis. Det kan sammenstilles med, hvad der i andre kontekster kaldes „street culture“ (Bourgeois 1995, 2002; Lepoutre 1997). Bourgeois konkluderer, at aggressiv, frygtløs, voldelig opførsel er udtryk for en bevidst og meningsfyldt strategi blandt unge puertoricaneere i East Harlem (Bourgeois 2002:18-19). Et sæt idealer, som ofte sætter de unge mænd i situationer på kant med loven og indebærer en „counter-school culture“, der medvirker til, at størstedelen forlader skolen før tid. Som

Willis' lads yder de unge puertoricanere modstand mod et undertrykkende system, men selvsamme modstand konsoliderer deres plads nederst i samfundsstrukturen uden mulighed for socioøkonomisk mobilitet (undtagen gennem narkohandel) (op.cit.22), som tilfældet er det med de unge i Manenberg.

Hvis de unge mænd ikke lever op til de idealer, som „street culture“ og „counter-school culture“ foreskriver, har det konsekvenser. Der er ikke mange nuancer i de identitetspositioner, man kan vælge mellem: Enten er man en mand, der kontinuerligt demonstrerer, at man har „sterk bene“, og ellers er man en „mof-fie“ og et nemt bytte for vittigheder, hån og tæsk. En række antropologiske studier af urbane unge mænd fra marginaliserede grupper i samfundet identificerer samme dynamik, hvor der sker en opdeling i de hårde og oppositionelle over for de bløde, som gør, hvad andre beordrer dem til – både i og uden for skolen (Bourgois 1995, 2002; Connell 1989; Gilliam 2006; Lepoutre 1997; Morrell 1998; Venkatesh 2008; Waquant 2008).

Robert Connell (1989) beskriver, hvordan hans informanter, arbejderklasse-mænd, konstruerer maskulinitet gennem konflikt med den institutionelle autoritet i skolen. Størstedelen af de unge mænd, han har interviewet, talte om at „havne i problemer“ i skolen. Skolen er den bløde del af staten, men bag den findes hele det hårde maskineri af politi, retssal og fængsel, og oppe imod en sådan autoritetsstruktur bevirker oppositionelle handlinger, at man „havner i problemer“ (op.cit.291-4; Nolan & Anyon 2004).

Klasse og race er konstituerende for den form, maskulinitet tager, og oppositionel maskulinitet eksisterer ofte blandt marginaliserede eller undertrykte grupper i relation til en dominerende klasses maskulinitet. Robert Morrell, der har studeret maskulinitet i Sydafrika, argumenterer for en anvendelse af Connells fire maskulinitetskategorier til at analysere forholdet mellem grupper af mænd i det sydafrikanske samfund: dominerende, sammensvoren, underkastende og oppositionel⁶ (Morrell 1998:607).

Et fåtal af unge mænd i Manenberg byder uddannelses- og mobilitetspotentialet velkommen og konstruerer en maskulinitet organiseret omkring den dominerendes klasses idealer såsom rationalitet og ansvarlighed. Når – og hvis – deres bestræbelser bærer frugt i form af økonomisk mobilitet, forlader de ofte lokalmiljøet og oplever social og geografisk mobilitet. At indordne sig skolens autoritet tilskriver unge mænd en feminin, negativt ladet identitet i alle de nævnte kontekster, hvor den mest udbredte form for maskulinitet, for at følge Connells terminologi, er den oppositionelle maskulinitet. De elever, der opfører sig „ordentligt“ og gør, hvad læreren siger, må gennemleve deres ungdomsår som „mof-fies“, „sissies“ eller „cheeseboys“. De bliver kaldt „ear'oles“ i Willis' informan- ters terminologi (1993 [1977]), „swots“ eller „wimps“ i Connells informan- ters

(1989:302) og „bitches“ i Bourgois informanternes (1995, 2002). Når flertallet af unge mænd i Manenberg holder sig til en oppositionel maskulinitet handler de meningsfyldt givet deres sociale kontekst og de muligheder, de politiske og socioøkonomiske strukturer levner rum for.

Fravalget af en skolet identitet er forståelig i lyset af det krævende miljø, men er samtidig medvirkende til at fastholde de unge i en marginaliseret position på arbejdsmarkedet.

Uddannelse og disciplinering

Under apartheid anså de hvide magthavere den farvede gruppe som fysisk og mentalt svage med tendens til kriminalitet og abnorm seksuel adfærd grundet deres „blandede blod“ (Jensen 2008). Apartheidregeringen, som følte et paternalistisk ansvar over for den farvede gruppe, konstruerede kontinuerligt de farvede som „problematisk“, og det farvede miljø i underklassen blev stemplet som uegnet at vokse op i.⁷ Det betingede en helt speciel række politiske tiltag og indgreb, hvor man fjernede et højt antal farvede børn og unge fra deres hjemmemiljø, der af regeringen blev opfattet som roden til de mange sociale problemer (Badroodien 2001; Jensen 2008; Norval 1995).

Apartheidregeringens hensigt var at skabe „gode borgere“ ud af farvede børn ved at fjerne dem fra deres miljø, forældre og andre sociale relationer og placere dem i institutioner eller hos plejeforældre. Langt størstedelen endte på reformatorier og opdragelsesanstalter, en art hybrider mellem uddannelsesinstitutioner og ungdomsfængsler, som på en gang skulle straffe, omforme, skole og danne de unge farvede. Uddannelsesinstitutionen og opdragelsesinstitutionen kom til at hænge uløseligt sammen for den farvede gruppe, og dermed har det stigma, der blev konstrueret omkring den farvede gruppe som helhed, vævet sig ind i uddannelse og skolesystem. De barske forhold på institutionerne medvirkede til, at opholdene for mange unge mænd blev starten på en fængselskarriere frem for at omforme dem til gode disciplinerede medborgere, som det var regeringens hensigt (Badroodien 2001; Jensen 2008). Således blev stereotypen om den amoraliske, kriminelle farvede produceret og reproduceret af det system, der hævdede at redde den farvede fra sig selv.

I dag genfinder man stereotypen om den unge farvede, altid allerede på vej til at blive kriminel, underliggende den regionale regerings politik. Man anser de unge i Manenberg som „youth at risk“ på grund af det voldelige miljø, de vokser op i, og denne kategorisering har indflydelse på de unges selvforståelse, der, som ovenfor beskrevet, har baggrund i en grundlæggende problematisering af farvedes „natur“ (Badroodien 2001:19-22). I den officielle diskurs er det svært

at adskille, hvornår de unge farvede „youth at risk“ figurerer som unge, der skal hjælpes, og hvornår de unge figurerer som selve problemet, der skal løses (WCED 2002, 2003, 2004).

Regeringen og uddannelsesinstitutionerne arbejder med „youth in control“ som ideal (ibid.). De officielle kategorier korresponderer dog meget dårligt med de unges egne modpoler, hvor en rigtig mand med „sterk bene“ må havne i „youth at risk“-kategorien, og omvendt må de, der opfører sig som billedet på det officielle ideal „youth in control“, ses som „moffies“, der finder sig i at underkaste sig andre. I Manenberg er man yderst udsat, hvis man kommer i fængsel uden at have opbygget ry og alliancer. Maskulin voldtægt finder sted blandt sydafrikanske bander, særligt i fængslerne, hvor voldtægt af andre mænd er en form for maskulin magtudøvelse, som konsoliderer det interne hierarki i fængslet.

Fængslet og manddom i Manenberg

Farvede udgør en minoritet på knap 9 procent i Sydafrika, men der er 1678 indsatte pr. 100.000 farvede i Sydafrikas fængsler på landsplan, hvilket er mere end både sorte, hvide og indere sammenlagt (Jensen 2006:36). Denne overrepræsentation i fængslerne afspejles blandt de unge og udgør en uundværlig del af „the social imaginary“ (Appadurai 1996) hos de unge mænd, der vokser op på Cape Flats, hvor et potentielt fængselsophold er noget, de forbereder sig på mentalt. Unge mænd i Manenberg er udspændt mellem uddannelse og kriminelle bander i deres daglige forhandling af identitet, og fængselssystemet er et omfattende system, som „uddanner“ mange unge mænd, og som uddannelsessystemet spiller fallit over for.

At komme i fængsel omtales ofte lokalt og blandt forskere (Pinnock 1984) som de farvedes overgangsritual. Mens de unge sorte mænd skal i bushen eller bjergene og omskæres for at indtræde i de voksnes rækker, er det fængselsopholdet, der markerer overgangen fra drenge til mænd for farvede unge i underklassen. Som tidligere fængselsinspektør for Pollsmoor Maximum Security, Jonny Jansen, formulerer det:

De bliver skolet, når de bliver sendt på reformatorier, så kommer de til ungdomssektionen i fængslet, hvor de lærer af de andre indsatte... og de ender de med at dimmitere som 'full-blown criminals' i fængslet (Jonny Jansen, interview 9. april 2006).

Julie Peteet beskriver i sine studier fra Vestbredden, hvordan unge palæstinensiske mænd inkorporerer tæsk og fængsling i kulturelle kriterier om manddom og tilskriver det status af overgangsrite (Peteet 1994:45). Frem for at lade vold

stå som udtryk for israelernes overordnede magt og dominans vender de unge palæstinensere voldens sociale betydning på hovedet og opnår derigennem politisk agens (ibid.). I den sydafrikanske kontekst foregår det samme ritual, hvor ordensmagtens voldsmonopol udgør en positivt ladet del af et manddomsritual, hvor stoicisme og „sterk bene“ tilskriver de unge farvede en stolt og positiv identitet, hvorved det mister sin tilsigtede effekt. Denne appropriering af volden fremstår dog i den sydafrikanske kontekst som en diffus modstand, da der ikke er en fælles ærefuld sag som frihed, et eget land og fælles kultur at kæmpe for, som tilfældet er det for Peteets informanter. De farvede gør oprør mod tingenes tilstand, samfundets indretning og deres plads i det. De søger respekt og anerkendelse, men uden en eksplicit politisk dagsorden. Der er agens på spil i deres anvendelse af fængslet som en art overgangsrite til at markere overgangen til rigtige mænd med „sterk bene“ i et lokalt hierarki, men det er i en (selv)destruktiv udformning, som konsoliderer stereotypen om den amoralske, kriminelle farvede og yderligere marginaliserer dem.

Kan uddannelse betale sig?

Nedgangen i industri, specielt tekstilindustrien, koblet med positiv særbehandling af sorte i form af Black Economic Empowerment (BEE) har gjort det sværere for de farvede at sikre sig lønnet arbejde inden for den formelle sektor (Salo 2003). BEE blev af flere farvede i Manenberg fremhævet som årsag til, at der ikke er noget arbejde at få for dem. „Før var vi ikke hvide nok, nu er vi ikke sorte nok“ lyder den bitre konklusion fra beboere i Manenberg, som bebrejder ANC-regeringen for at give alle job til sorte. En ung mand, som er medlem af Americans-banden, forklarede nøgternt: „Hvis du ikke har et xhosa efternavn eller er sort nok, får du aldrig et job.“

De unge farvede oplever, at skolesystemet, curriculum og hele jobstrukturen i Sydafrika ekskluderer dem og tilgodeser henholdsvis sorte gennem BEE og hvide, som i forvejen er ressourcestærke og går på bedre skoler (Makgetla 2007:64-84; Sørensen 2007:51). Efter 1994 var den officielle politiske ambition at transformere og demokratisere uddannelsessystemet, men der er en voldsom kløft mellem de formulerede policies, og hvordan forholdene er i praksis (Napier 2003). Indlejrede ulighedsstrukturer reproduceres i uddannelse i dag (Chisholm & Unterhalter 1999; Chisholm 2004),⁸ hvor alle offentlige skoler får et fast tilskud fra regeringen, men samtidig har ret til at opkræve det beløb i skolepenge, de ønsker. Disse skolepenge anvendes til at ansætte flere lærere, købe computere og opgradere på alle parametre. De tidligere hvide, ressourcerige uddannelsesinstitutioner er eftertragtede blandt alle sydafrikanere, men pengepungen afgør,

hvem der kan få adgang (Salo 2003:355), og udviklingen inden for uddannelse har siden 1994 fastholdt det enorme skel i niveauet af den uddannelse, der tilbydes, ved at favorisere de tidligere privilegerede hvide og en „racemæssigt“ sammensat middelklasse (Chisholm 2004:7; Fiske & Ladd 2004:57-8).

I Sydafrika er arbejdsløsheden på næsten 40 procent, og i Manenberg blev den i starten af 00'erne anslået til at være over 50 procent (Salo 2003:350). De nyeste tal fra den lokale ngo „Selfhelp“ lyder på 66 procents arbejdsløshed i Manenberg. Min empiri viser, at uddannelse ses som både den potentielle vej mod et godt job og et bedre liv og det modsatte: at uddannelse ikke kan bruges til noget, når man er farvet og fra Manenberg. Ofte er det de samme unge, som skifter mellem de to modstridende opfattelser. Mange unge, som har færdiggjort high school, sidder i dag hjemme uden arbejde eller umiddelbart håb om det. De, der ikke færdiggjorde skolen, gør grin med de unge, som har betalt og kæmpet sig igennem en uddannelse, som ikke har ført til et arbejde. Omvendt er der mange, som har forladt skolen før tid, som begræder de spildte muligheder og fortryder, at de ikke fik et eksamensbevis. Af en spørgeskemaundersøgelse, jeg gennemførte på Manenbergs tre high schools i henholdsvis 2006 og 2008, fremgår det klart, at størstedelen af de unge, som er nået til det afsluttende år i high school, tror på, at deres eksamensbevis vil gøre det nemmere at få et job.

Lidt over en tredjedel er dog af den modsatte opfattelse – at et eksamensbevis ikke hjælper noget. De, der ikke er nået til deres afsluttende eksamen i high school, hvilket er over to tredjedele af de unge i Manenberg, har ikke været overbevist om uddannelses mobilitetspotentiale i en grad, der har fået dem til at blive på skolebænken. Størstedelen af unge i Manenberg finder arbejde gennem det personlige netværk af familie og venner og får beskæftigelse som byggearbejdere, fabriksarbejdere, billetdrenge, kassedamer eller servitricer. Det er en snæver del af den formelle jobsektor, som de unge oplever er tilgængelig for dem. De job, de kan få, er ofte i den uformelle sektor og kræver ikke studentereksamen, hvorved uddannelse mister sin berettigelse og status som adgangsbillet til et bedre liv.

Uformel økonomi i en moralsk gråzone

En typisk familiestruktur med tre generationer i husholdet har måske én person, der arbejder i den formelle sektor. Husholdet får brød på bordet og penge til at betale regningerne gennem et væld af alternative og innovative økonomiske strategier: Den ældre generation får pension på 700 rand, der indkasseres 190 rand i måneden for hvert barn under 18 år, og der akkumuleres penge via en uformel sektor, hvor man tjener lidt på de andre beboere. At barbære, klippe hår

eller glatte hår indbringer mellem 15-40 rand. Fra en lille TUK-shop (kiosk) serveres kunderne ud ad et vindue, og der sælges chips, mælk, sodavand, pakker med toastbrød og cigaretter stykvis. Et lille autoværksted i en garage reparerer biler, én låner penge ud og tjener lidt i renter, en anden går ærinder og tjener en skilling, en tredje syr tøj og sælger til andre beboere, laver samosa og sælger ud af huset, passer overboens børn og bliver betalt lidt etc. Ofte er der ingen penge, der skifter hænder i denne „uformelle økonomi“. Man bliver tilkaldt som tømrer for et par dage, når der skal bygges et „wendyhouse“ for venner, bekendte eller naboer, og man kan trække på den samme skare af mennesker, når man selv får behov for hjælp.

Stoffer og sex er spundet ind i den uformelle økonomi på forskellig vis og er ofte det, der byttes med. Tjenester, der udføres for at betale en elregning, kan ofte være seksuelle af natur, og den stående rate for en pibe af det mest populære stof, TIK (methamphetamin), er oralsex. Der er en glidende overgang mellem lovlige borgere og kriminelle i Manenberg. Oftest er de, der har penge at låne ud, bandebosser eller generaler. Men en general kan samtidig være genboens søn, Abduragman, som man har kendt siden han var lille, og så er det måske ikke så slemt at låne de penge. Eller få lov til at beholde pengene mod at lade Abduragman og hans bande bruge sit soveværelse som opbevaringsrum til stoffer. Skolelæreren mr. Adams opsummerer den moralske gråzone, de unge befinder sig i:

Nogle af vores elever har forældre, der er involveret i at sælge stoffer, og for dem er det hverdag. Vi ville sige, at det er moralsk forkert, men hvordan forsvarer man sine moralske værdier over for nogen, som har brug for pengene? Din moral sørger jo ikke for, at der er mad på bordet i aften, så de kan overleve.

Sudhir Venkatesh, som i et årti har lavet feltarbejde i en ghetto i Chicago, har studeret nuancerne og ordenen i en sådan form for uformelt økonomisk system blandt ghettoeboere, som er mere eller mindre udelukket fra den formelle jobsektor (2006). Han konkluderer, at undergrundsøkonomien er et uundgåeligt svar på ghettoens isolation fra resten af nationen (Venkatesh 2006; Waquant 2008). I en sådan struktur bliver handel med stoffer økonomisk logisk. Globalt er illegale stoffer en multimilliardforretning (Bourgois 2002:21-2), og lokalt giver det at handle med stoffer i undergrundsøkonomien en karriere med reelle muligheder for opadgående mobilitet (ibid.). Det vigtigste for mange beboere i Manenberg er, at de kan sørge for deres familie, sende børnene i skole med tøj på kroppen og mad i maven, og at der ikke bliver slukket for lys og vand, fordi regningerne ikke bliver betalt til tiden.

De, der har råd til uddannelse i Manenberg, er dem, der har skaffet pengene et sted fra. Nogle har skaffet pengene ad lovlig vej, andre ikke, og Manenberg

er en gråzone, hvor der sjældent findes klare skel mellem lovlydige familier og familier, hvor en del af husholdets indtægt er baseret på kriminel beskæftigelse af forskellig art. Den „intimate culture“ i det lokale nærmiljø i Manenberg er på sin vis amoralsk sammenholdt med det dominerende samfunds værdier og idealer, men har en egen moral, der er rettet indad mod beboerne selv – at være „en af vore“: loyal, hjælpsom over for naboer og familie, aldrig sladre om andre til politi og andre myndigheder, være vennernes ven, social og ikke opføre sig nonchalant, eller som om man er bedre end andre. De idealer, der udgør kernen i den lokale „intimate culture“, lægger sig ikke op ad noget klart skel mellem at være lovlydig og kriminel. De skel og den moral, det dominerende samfund opererer med, giver ikke altid mening i Manenberg.

Desmond

Blandt Manenbergs beboere eksisterer en form for „offermentalitet“, som bygger på reelle oplevelser af eksklusion. Det bliver en mental barriere, som forstærker de eksisterende politiske og økonomiske barrierer. Desmond har opgivet at søge arbejde. Hans undskyldning er, at det omgivende samfund allerede har stemplet ham, og at folk opfører sig på en bestemt måde, når de ser en farvet person og hører, at man kommer fra Manenberg, som om de kun forventer en tyv eller kriminel. Derfor bliver han i Manenberg, hvor han er „nogen“, og hvor folk ikke stempler ham:

Du skulle bare se folks reaktion, når de hører, at du er fra Manenberg: De får travlt med at putte telefon, taske, alt det, der er noget værd, væk. For mig personligt er det ikke en rar fornemmelse. Bare det, at vi er farvede og kommer herfra, så tror folk, at alle er på én bestemt måde ... det er derfor, jeg slet ikke spilder min tid med at gå ud og søge arbejde.

Desmond nåede at true en lærerinde med en pistol og se sin sidekammerat blive skudt gennem kinden, inden han forlod skolen. Han drømmer om at gå på aftenskole, men ved ikke, hvordan han skal bære sig ad, og kender ingen, der ville kunne hjælpe ham med, hvordan man indskrives sig etc. Han har ikke haft adgang til netværk eller fællesskaber, som har kunnet forberede ham på at indgå i sammenhænge uden for township'en eller i andet end de begrænsede og begrænsende positioner på arbejdsmarkedet, som traditionelt set er tilfaldet farvet arbejdskraft. Det fællesskab, Desmond er indgået i siden de tidlige teenageår, er et kriminelt fællesskab. Han har lært at have „sterk bene“ gennem tæsk i hjemmet, på gaden og i fængslet. Han har lært at fremstille stoffer med simple midler og har kontakterne til at købe og sælge. Han har lært at forsvare sit bandeterritorium, lært at gebærde sig på en måde, der giver respekt på gaden – alt sammen social praksis, der fører

til en karriere af fængselsophold eller en kamp for at holde sig til et ærligt liv og usikre job på fabrikker uden udsigt til forbedrede økonomiske omstændigheder.

Venkatesh pointerer, hvordan traditionelle strategier, der søger at få unge tilbage på skolebænken og ind i lavtlønnede job, fejler, fordi de færreste bandedemedlemmer er villige til at bytte deres status og muligheden for mange penge ud med lavtlønnet arbejde uden mulighed for at avancere (Venkatesh 2008:72). Desmonds prioriteter har dog ændret sig med alderen: Han har ikke lyst til at leve et liv, hvor han hele tiden må vende sig om, fordi han måske bliver forfulgt. Så han undværer pengene, det smarte tøj, status og fællesskabet. Til gengæld er der „ordentlige mense“ (anstændige folk), som hilser på ham nu, og som ikke gjorde det tidligere, hvilket han stolt pointerer. Med alderen har han fundet sig en plads, der lægger sig mere op ad den lokale „intimate culture“ end den ungdommens „street culture“, han var involveret i med krop og sjæl i sine helt unge år.

„Intimate culture“ og „street culture“ er analytiske termer, og skellet mellem dem er et analytisk skel. Sammenstillingen af dem hjælper her til at vise, hvordan de idealer fra ungdommens „street culture“, som foreskriver en opførsel, der strider imod en skolet identitet, ikke modsiges af den „intimate culture“, som deles bredt på tværs af generationer. Når „intimate culture“ ikke tilbyder et anderledes værdisæt og delegitimerer „street culture“, virker det som en barriere i forhold til uddannelse. Loyalitet internt forstærkes af en afvisning og marginalisering fra det dominerende samfund. Lokale oppositionsidealer og kærlighed til det kendte forstærker hinanden. Desmond har to sønner, som han ikke ønsker skal ende som han, omvendt skal de for enhver pris heller ikke opføre sig som „moffies“. Det er et uløseligt dilemma i Manenberg, og Desmond konkluderer selv:

For mig er det her et rart sted – jeg ville ikke bytte Manenberg for noget andet sted ... Men for mine drenges skyld må vi flytte væk fra det her sted – fordi for drenge er der kun én vej: Hvis de ikke bruger deres penge rigtigt og deres hjerne rigtigt, ender de sikkert i banden, ligesom mig.

Desmond og hans drenge bor fortsat i Manenberg uden udsigt eller midler til at flytte derfra. Så han bliver i Manenberg, tager indimellem lavtlønnet fabriksarbejde, når muligheden byder sig, og sælger sine små pakker hash fra sit wendyhouse, mens drengene vokser op og bliver til mænd i Manenberg.

Mariam

Mariam på 19 er et af de unge mennesker, der med mr. Adams ord er „meget modige og meget fokuserede i forhold til, hvad de vil have ud af deres uddannelse“. Hun er køn og storsmilende, med glattet hår og pænt tøj, men uden de dyre

Levis-, Billabong-, Quicksilver- eller Nike-mærker på tøjet, som er så altafgørende for status blandt jævnaldrende i Manenberg. Hun har andre prioriteter. Hun har fuldført high school og studeret bogholderi på College of Cape Town halvandet år, finansieret af et stipendium. Hendes lærerinde mrs. Essa⁹ indstillede hende til stipendiet og støttede hende hele vejen gennem processen. Hun har trods de mentale barrierer og i vid udstrækning overkommet de økonomiske barrierer over for uddannelse, beskrevet ovenfor. Selv om der ikke er flere penge fra stipendiet, og familien ikke har råd til, at Mariam færdiggør uddannelsen, holder hun fast i drømmen om et bedre liv end det, hun uden en uddannelse kan skabe for sig selv i Manenberg. Hendes plan er at arbejde og betale til husholdet og samtidig spare op til at kunne læse videre. Mariam er et eksempel på en mønsterbryder, som umiddelbart har haft alle åbenlyse grunde til at være droppet ud af skolen:

Jeg bor med min bedstemor og bror. Begge mine forældre er i fængsel. Jeg ved ikke præcist, hvad det er, min far sidder inde for, men det er hijacking og væbnet røveri og så videre, og han fik omkring 25 år ... Jeg har altid forestillet mig selv på et kontor, at arbejde i et pænt jakkesæt ... og alligevel ikke glemme, hvor jeg kommer fra. Men jeg vil gerne væk fra Manenberg. Jeg har set nok stoffer, teenagegraviditet, kriminalitet – yo, der er bare så meget, som det ikke er meningen, børn eller unge skal gå igennem. Og for at sige sandheden til dig, så har jeg aldrig fået at vide ‘jeg er stolt af dig’, det er der aldrig nogen, der har sagt. Jeg blev ikke engang ønsket tillykke, da jeg bestod studentereksamen. Jeg er den eneste i min familie, som har fået studentereksamen ... Jeg håber bare, jeg får et job. Jeg vil gerne studere videre, men det er op til mig selv at finde pengene ... jeg er rigtig nervøs, fordi du ved, hvis du tager til et jobinterview, og de hører, at du er fra Manenberg, så kan du være sikker på, at de ikke ringer. Du skulle se folks reaktion, når du fortæller dem, at du er fra Manenberg.

Den afsluttende bemærkning er et ekko af Desmonds citat ovenfor: Den reaktion, de unge oplever, når omverdenen hører, at de er fra Manenberg, er negativ og ekskluderende. Mariam kæmper både for at klare sig inden for uddannelse og få et job, men samtidig for ikke at blive ekskluderet blandt de jævnaldrende i Manenberg som en „mors baby“. De unge i Manenberg, der mod alle odds formår at færdiggøre high school, må kunne skifte mellem forskellig opførelse og identitet i deres daglige praksis i og uden for skolen, hvor modstridende værdisystemer og virkeligheder eksisterer. Det gælder både unge mænd, som ovenfor diskuteret, og unge kvinder. De unge kvinder lægger vægt på, at man må være „kwai“ (sej) sammen med vennerne og ikke stå tilbage for noget. Hvis de andre synes, man er en „mors baby“ og en bangebuks, vil de sladre om én og give én den kolde skulder.

Mariam har kun få „rigtige venner“, men gør meget for at holde sig på god fod med alle: „Jeg opfører mig ikke, som om jeg er bedre eller hævet over folk, jeg

er på samme niveau“, siger hun. At Mariam er datter af den berømte og berygtede gangster Millions har stor betydning i forhold til, hvordan hun bliver opfattet lokalt. Det kan ikke underkendes, hvad hendes fars såkaldte „street credibility“ betyder i hendes bestræbelser på at balancere en identitet som „kwai“ blandt vennerne og en „goie meisie“ (god pige) engageret i frivilligt arbejde og på god fod med lærere, skoleinspektør, og politifolk. Hun er konstant i farezonen for at blive set som en „mors baby“ og en, som „prøver at spille hvid“ eller „prøver at spille bedre“ end de andre i Manenberg.

Udadtil holder Mariam en glad, jokende og selvsikker facade, som kun krakelerer, når hun taler længe om sin mor og de ting, hun gerne ville kunne lave med hende, hvis hun ikke havde været i fængsel det meste af hendes liv. Mariam har skabt et stærkt billede af sig selv ude i fremtiden, som en forretningskvinde på et kontor i et smart jakkesæt. En identitet, som hun har hentet inspiration til gennem tv. Hun drømmer sig ofte væk til tonerne af amerikanske R'n'B-musikere på musikkanalen MTV i sin bedstemors lille hus i Manenberg, mens hun stryger endnu et hold tøj, vasker toilettet eller laver mad. Det selvbillede og fremtidsdrømmen holder hende oven vande, når hun er ensom og synes, det hele er for hårdt og går imod hende: „Jeg har ikke haft meget sjov i mit liv“, siger hun, „så derfor vil jeg heller ikke giftes tidligt. Jeg siger altid, at jeg ikke vil giftes tidligt, for det kan være, jeg stadig kan nå at have det sjov, jeg ikke har haft.“

En god pige

Lokale idealer om at være en „goie meisie“, som hjælper til i husholdet, er svært foreneligt med at studere videre. Selv om det umiddelbart virker nemmere for unge kvinder at leve op til rollen som en „goie meisie“, både hjemme og i skolen, er de to roller ikke helt forenelige. En god pige i Manenbergs „intimate culture“ skal være dydig, opofrende og hjælpe til med alle de huslige pligter, medens moren, som ofte er eneforsørger, går på arbejde. Det er svært at argumentere for at skulle være en udgift for husholdet frem for at yde noget dér, når uddannelse ikke sikrer ansættelse og indtægt efterfølgende. Uddannelse bliver således en praksis, som indirekte indebærer en delvis afvisning af fællesskabet i hjemmemiljøets „intimate culture“ i Manenberg, samtidig med at man må undvære det sjov, ens jævnaldrende, som er droppet ud af skolen, engagerer sig i.

Mariams bedstemor brokker sig over Mariams egoisme, at hun ikke sørger for at gøre huset ordentlig rent og intet tjener til husholdet. Hun forventes at udføre alle de huslige pligter, så hun må ordne lektierne om natten uden nogen at få hjælp hos, samtidig med at der hviler et pres på hende for at få et job og hjælpe økonomisk til husholdet.

Mange unge som ældre i Manenberg omtaler, som nævnt indledningsvis, uddannelse som et ideal, men i praksis er der mange faktorer og idealer, der strider imod og trækker i en anden retning. Mariam har overkommet de mentale barrierer og efterlevet kravene i uddannelsessystemet, men hun har svært ved at overkomme de politiske og økonomiske barrierer. Hun kan ikke få noget job, selv om hun har skrevet sin tantes adresse på sine ansøgninger, så potentielle arbejdsgivere ikke skal afvise hende på baggrund af, at hun kommer fra Manenberg.

Uddannelse er en usikker strategi, en usikker investering, og det er de færreste unge i Manenberg, som kan regne med økonomisk støtte fra familien til at læse videre. På den baggrund giver det mening at droppe ud af skolen i high school, når man er gammel nok til at få sig et arbejde og hjælpe til husholdet.

„Street culture“ og „intimate culture“

„Det starter i hjemmet“ høres ofte lakonisk i Manenberg som forklaringen, når endnu en teenager er blevet involveret i bander, endnu en teenagepige er blevet gravid, eller nogen igen har forladt skolen før tid. Det giver stof til eftertanke, at artiklens mønsterbryder Mariam er vokset op i samme hushold som Desmond, som forlod skolen, blev involveret i Hard Livings-banden og har opgivet at søge arbejde. Desmond og Mariam er fætter og kusine, og bedstemoren tog begge under sit tag, fordi Desmonds mor handlede med stoffer og var ude af stand til at tage sig af ham, og Mariams forældre sad i fængsel. Den bedstemor, som er ekstremt streng over for Mariam for at holde hende fra gadens „street culture“ og undgå, at hun ender som sin søster, der blev gravid som teenager, er den samme, der slog Desmond i et forsøg på at holde ham fra „street culture“. I Mariams tilfælde har bedstemorens strenghed hjulpet hende til at holde sig på dydens smalle sti, mens det i Desmonds tilfælde var hendes strenghed, der drev ham ud på gaden og ind i bandens fællesskab.

Hvordan situationen er i hjemmet, er således ikke hele forklaringen, men bidrager til at forstå, hvordan det at forfølge uddannelse kan blive ekstremt hårdt og stå i modsætning til forventninger fra både vennerne og familien. I Manenberg støtter mange beboere sig til idealet om at være anstændig, opofrende, hjælpsom og forsøge at få tingene til at hænge sammen på bedste vis. Mange er religiøse, enten kristne eller muslimer, og forventer en belønning i det næste liv for ikke at have beriget sig gennem kriminalitet i dette liv, selv om mulighederne byder sig til overalt omkring dem. I East Harlem afviser de fleste beboere trods det åbenlyse økonomiske incitament på samme måde at handle med stoffer til fordel for ærligt fuldtidsarbejde (Bourgeois 2002:22). Bourgeois pointerer, at de lovlydige borgere har mistet kontrollen over det offentlige rum, og bekymrede fædre og

mødre er tvunget til at holde deres børn låst inde bag lejlighedens døre i forsøget på at holde „street culture“ ude (ibid.). Bourgois hævder, at de lovlydige beboere i East Harlems primære mål er at spare nok penge op til at flytte væk (ibid.). Det er ikke utvetydigt tilfældet for alle i Manenberg. Millis, Desmonds og Mariams bedstemor, som med svingende succes har forsøgt at holde sine børn og børnebørn fra „street culture“, har ingen lyst til at fraflytte Manenberg. En datter, der er blevet godt gift og dermed har opnået socioøkonomisk mobilitet, har tilbudt Milli at bo med sin familie i det pæne middelklassekvarter Table View, men som Milli siger:

Hvad skulle jeg lave i Table View? Her kender alle mig, alle hilser, når de går forbi porten. I Table View er der helt stille. Ingen taler med naboerne. Nej, der kan jeg ikke leve ... jeg kan godt lide en god slåskamp – bare de ikke bruger skydere!

Jeg vil hævde, at der i Manenberg er en glidende overgang og en udveksling mellem det, der udgør de unges „street culture“, og det, der udgør en lokal „intimate culture“, som alle generationer er involveret i at producere gennem social praksis. Der er, som nævnt ovenfor, en gråzone uden klare skel mellem de familier, der er lovlydige, og dem, hvor nogle familiemedlemmer er involveret i kriminel aktivitet. Idealet om at tage uddannelse og være en lovlydig medborger findes ofte side om side med idealet om at skaffe mad på bordet, penge til elektricitetsregningen – og til skolepenge ikke mindst. Der er ikke, som i Bourgois analyse fra East Harlem, et skarpt skel mellem de lovlydige borgere, der er tvunget til at bo i et kriminelt miljø, og de kriminelle, som begår kriminaliteten.

Konklusion

Lokale idealer og værdier i Manenberg, det vil sige den lokale „intimate culture“, har overtaget og deler mange idealer og værdier fra det dominerende samfund. Samtidig er der megen opposition til stede i den „intimate culture“, som er en reaktion på den position i det samfundsmæssige hierarki både under apartheid og i det ny Sydafrika, som de farvede i underklassen er tildelt. Denne „intimate culture“ gør, at den „street culture“, som mange unge tager del i, ikke deligitimeres, og „counter-school culture“ kan anskues som resultatet af indflydelse fra både „street culture“ og „intimate culture“, som derved indirekte kommer til at stå i vejen for en skolet identitet og fungere som barriere for, at de unge færdiggør uddannelse.

Manenbergs „intimate culture“ er ikke en art „culture of poverty“ (Lewis 1966), der reproducerer sig selv, overføres over generationer og afholder de fattige fra at forbedre deres egen situation, når muligheden byder sig. Manenbergs „intimate

culture“ er ikke opstået i et vakuum, men afspejler derimod en specifik historisk undertrykkelse, kategorisering og en marginaliseret politisk og økonomisk situation i det ny Sydafrika. Den manglende følelse af medborgerskab på tværs af alle generationer skaber en dynamik, der levner begrænset mulighedsrum for de unge. Som mr. Adams pointerer, opfatter de unge ikke uddannelse som den bedste løsning i forhold til at overleve økonomisk, politisk og socialt.

Manenbergs beboere må inkluderes i det dominerende samfund, som uddannelse giver adgangsbillet til, hvis ikke uddannelse skal vedblive at være noget, der tales om som et ideal, men som ikke forfølges i praksis. Uddannelses potentiale til at bane vejen for en socioøkonomisk forbedret situation må etableres i højere grad, end tilfældet er nu, for at unge i Manenberg skal ændre deres opposition til uddannelse og det etablerede samfunds idealer og ophøre med at engagere sig i „counter-school culture“.

En ændret politisk og socioøkonomisk situation for de farvede i underklassen vil potentielt åbne op for flere forskellige mulige identiteter, som unge mænd og kvinder i Manenberg kan indtage. Indtil da vil mønsterbrydere som Mariam være undtagelsen fra reglen, og flertallet af de unge i Manenberg vil reproducere det samme mønster i forhold til uddannelse som Desmond, hvor de ekskluderes og ekskluderer sig selv fra det dominerende samfund, alt imens de har travlt med at lære at overleve lokalt.

Noter

1. „Coloureds“, farvede, var en af de hovedkategorier, den sydafrikanske befolkning blev opdelt i af apartheidregeringen gennem loven „Population Registration Act“ (1950), og „Cape Coloureds“ var én underkategori i den farvede gruppe.
2. Navnene på alle de unge i artiklen er ændret.
3. Act No 30 of 1950, „Population Registration Act“, skabte et nationalt register, hvor alle personers race blev registreret. I tvivlstilfælde afgjorde det såkaldte „Race Classification Board“, hvilken race en person tilhørte.
4. Sidstnævnte forklarer, hvorfor mange farvede i dag er muslimer.
5. Med Bantu Education Act, Act No 47 af 1953, etableredes et uddannelsesministerium for „Black Education“ med et curriculum afpasset de positioner i samfundet, som apartheidregeringen tiltænkte ikke-hvide: som arbejdere og tjenere for hvide. „Extension of University Education Act, Act 45 af 1959“ understregede, at ikke-hvide aldrig kunne gå på hvide universiteter.
6. Jeg takker min anonyme reviewer for at henlede min opmærksomhed på blandt andet Robert Morrells og Robert Connells arbejde om oppositionelle maskuliniteter.
7. The Wilcocks Commission of Inquiry into the Cape Coloureds, 1937, The Cape Coloured Liquor Commission, 1945, The Commission of Inquiry into (Non-European) deviate Children, 1959, og The Theron Commission, 1976.

8. Camps Bay High, en tidligere hvid skole, kræver 14.500 rand årligt i skoleafgift, mod Manenberg Highs skoleafgift på 280 rand årligt. Til sammenligning tjener en fabriksarbejder i Manenberg ca. 380 rand om ugen. 65 rand svarer til 100 danske kroner (www.valutakurser.dk, 7/6 2009).
9. Nolan & Anyon bruger termen „low teachers“ (2004:146), om undervisere, som forstår presset fra gadekulturen og ikke devaluerer de kulturelle færdigheder, det kræver at overleve i marginaliserede urbane miljøer. For en uddybning, se Nolan & Anyon (ibid.).

Nøgleord: Uddannelse, opposition, marginalisering, skolemodkultur, Sydafrika.

Litteratur

- Adhikari, Mohamed
2005 Not White Enough Not Black Enough. Racial Identity in the South African Coloured Community. Cape Town: Double Storey Books.
- Appadurai, Arjun
1996 Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Badroodien, Azeem
2001 A History of the Ottery School of Industries in Cape Town: Issues of Race, Welfare and Social Order in the Period 1937-1968. Ph.d.-afhandling. Cape Town: Faculty of Education, University of Western Cape.
- Bourdieu, Pierre
1984 Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste. Oxford: Routledge Press.
- Bourdieu, Pierre, Jean-Claude Passeron & Monique De Saint Martin
1994 Academic Discourse. Linguistic Misunderstanding and Professorial Power. Cambridge: Polity Press.
- Bourgois, Philippe
1995 In Search of Respect: Selling Crack in El Barrio. New York: Cambridge University Press.
2002 Understanding Inner-City Poverty: Resistance and Self-Destruction under U.S. Apartheid. I: J. MacClancy (ed.): Exotic No More: Anthropology on the Front Lines. S. 15-32. Chicago: University of Chicago Press.
- Chisholm, Linda
2004 Changing Class. Education and Social Change in Post-apartheid South Africa. Cape Town: HSRC.
- Chisholm, Linda & Elaine Unterhalter
1999 Gender, Education and the Transition to Democracy: Research, Theory and Policy in South Africa 1980-1998. Transformation 39:1-25.
- Connell, Robert W.
1989 Cool Guys. Swots and Wimps: The Interplay of Masculinity and Education. Oxford Review of Education 15(3), Gender and Education: 291-303.
- Dolby, Nadine & Greg Dimitriadis (eds.)
2004 Learning to Labour in New Times. London: RoutledgeFalmer.

- Fiske, Edward B. & Helen F. Ladd
2004 Elusive Equity. Education Reform in Post-Apartheid South Africa. Washington: Brookings Institutions Press.
- Gilliam, Laura
2006 De umulige børn og det ordentlige menneske. Et studie af identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn i en dansk folkeskole. Ph.d.-afhandling. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Hannerz, Ulf
1969 Soulside. Inquiries into Ghetto Culture and Community. Lund: Berlingska Boktryckeriet.
- Jenkins, Richard
1997 Rethinking Ethnicity. Arguments and Explorations. London: Sage.
- Jensen, Steffen
2006 Udenfor. I: Et samlet folk? København: Operation Dagsværk.
2008 Gangs, Politics and Dignity in Cape Town. London: James Currey.
- Leggett, Ted
2003 On the Tuk-Tuk Express. South African Crime Quarterly 6:33-5.
- Lepoutre, David
1997 Cœur de banlieue. Codes, rites et langages. Paris: Odile Jacob.
- Levinson, Bradley A. U.
1996 Social Difference and Schooled Identity at a Mexican Secundaria. I: B.A.U. Levinson, E.F. Douglas & D.C. Holland (eds.): The Cultural Production of the Educated Person – Critical Ethnographies of Schooling and Practice. S. 211-38. Albany: State University of New York Press.
- Makgetla, Neva S.
2007 Black Economic Empowerment: Politisk korrekt kapitalisme eller socialt problem? I: G. Gunnarsen, P. MacManus, M. Nielsen & H.E. Stolten (red.): For enden af regnbuen? Social identitet og velfærd i det nye Sydafrika. S. 63-84. København: Sydafrika Kontakt.
- Michael McDonald
2006 Why Race Matters in South Africa. Cambridge: Harvard University Press.
- Morrell, Robert
1998 Of Boys and Men: Masculinity and Gender in Southern African Studies. Journal of Southern African Studies 24(4):605-30.
- Napier, Diane Brook
2003 Transformations in South Africa: Policies and Practices From Ministry to Classroom. I: K.M. Anderson-Levitt (ed.): Local Meanings, Global Schooling: Anthropology and World Culture Theory. S. 51-74. New York: Palgrave McMillan.
- Nolan, Kathleen & Jean Anyon
2004 Learning to do Time: Willis's Model of Cultural Reproduction in an Era of Post-industrialism, Globalisation, and Mass Incarceration. I: N. Dolby & G. Dimitriaidis (eds.): Learning to Labour in New Times. S. 133-59. London: RoutledgeFalmer.
- Norval, Aletta
1996 Deconstructing Apartheid Discourse. London: Verso.

- Peteet, Julie
1994 Male Gender and Rituals of Resistance in the Palestinian “Intifada”: A Cultural Politics of Violence”. *American Ethnologist* 21(1):33-49.
- Pinnock, Don
1984 *The Brotherhoods: Street Gangs and State Control in Cape Town*. Cape Town: D. Phillip.
- Salo, Elaine
2003 Negotiating Gender and Personhood in the New South Africa. Adolescent Women and Gangsters in Manenberg Township on the Cape Flats. *European Journal of Cultural Studies* 6(3):345-65.
- Steinberg, Jonny
2004 *The Number. One Man’s Search for Identity in the Cape Underworld and Prison Gangs*. Cape Town: Jonathan Ball Publishers.
- Steyn, Melissa
2001 *Whiteness Just Isn’t What It Used To Be*. New York: State University of New York Press.
- Sørensen, Karen Waltoer
2007 Uddannelse, dårlig dannelse, drømme og dagligdag. At være ung i en „farvet“ township i Sydafrika. *Specialerækken nr. 455*. Institut for Antropologi, Københavns Universitet.
- Venkatesh, Sudhir
2006 *Off the Books: The Underground Economy of the Urban Poor*. Cambridge: Harvard University Press.
2008 *Gang Leader for A Day: A Rogue Sociologist Takes to the Streets*. New York: Penguin Press.
- Waquant, Loïc
2008 *Urban Outcasts. A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Western Cape Education Department
2002 *Drug Abuse Policy Framework*. Western Cape: Department of Education.
2003 *Managing Safety and Security within Western Cape Education Department Institutions. Procedural Manual*. Western Cape: Department of Education.
2004 *Safe Schools*. Western Cape: Department of Education.
2005 *Education Statistics in South Africa at a Glance in 2003*. Pretoria: Department of Education.
2006 *Human Capital Development Strategy*. Western Cape: Department of Education.
- Western Cape Provincial Treasury
2005 *Western Cape Provincial Economic Review and Outlook 2005 Summary. Towards Shared Growth and Development*. Cape Town: Western Cape Provincial Treasury.
- Willis, Paul
1993 [1977] *Learning to Labour. How Workingclass Kids get Workingclass Jobs*. London: Ashgate Publishing.
2004 *Twenty-Five Years On: Old Books, New Times. I: N. Dolby & G. Dimitriads (eds.): Learning to Labour in New Times. S. 144-67*. London: RoutledgeFalmer.